

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 20 ΜΑΪΟΥ 2011
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A1. Μετάφραση

Τι λοιπόν (νομίζεις); Αυτό δεν είναι φυσικό, είπα εγώ (ο Σωκράτης) και δεν προκύπτει αναγκαστικά από τα προηγούμενα λόγια μας, το ότι δηλαδή ούτε οι απαίδευτοι και όσοι δεν γνωρίζουν την αλήθεια θα μπορούσαν ποτέ να κυβερνήσουν ικανοποιητικά μια πόλη, ούτε εκείνοι που αφήνονται να ασχολούνται με την παιδεία ως το τέλος της ζωής τους, οι πρώτοι (δηλαδή οι απαίδευτοι), επειδή δεν έχουν στη ζωή τους έναν σκοπό συγκεκριμένο, στον οποίο στοχεύοντας πρέπει να κάνουν όλα ανεξαιρέτως όσα τυχόν κάνουν στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή τους, ενώ οι άλλοι (δηλαδή οι αδιάφοροι μορφωμένοι) επειδή δεν θα ασχοληθούν με τα πρακτικά ζητήματα με τη θέλησή τους, γιατί έχουν την εντύπωση ότι έχουν ήδη εγκατασταθεί στα νησιά των μακάρων ενώ είναι ακόμα ζωντανοί;

- Αλήθεια (λες), είπε.

- Υποχρέωση, λοιπόν, δική μας, εμάς των ιδρυτών της πόλης, είπα εγώ, είναι και να εξαναγκάσουμε τα προικισμένα πνεύματα να φτάσουν σταδιακά στο μάθημα, το οποίο είπαμε προηγουμένως ότι είναι το ανώτατο, δηλαδή να αντικρίσουν το Αγαθό και να ανέβουν εκείνη την ανηφορική οδό και, αφού ανέβουν και το δουν καλά (το Αγαθό), να μην τους επιτρέψουμε (να κάνουν) αυτό που τώρα επιτρέπεται.

B1.

ἐν παιδείᾳ: αρχικά η λ. σημαίνει αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Ήδη όμως από τον 5ον αι. ως όρος της παιδαγωγικής δηλώνει τη γενική καλλιέργεια που είναι προνόμιο μόνο του ανθρώπου (λατιν. *humanitas*). Βάση της παιδείας είναι για τον Πλάτωνα η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι, καλλιέργεια της καλλιτεχνικής ευαισθησίας) και γυμναστική (άσκηση του σώματος, ισχυροποίηση της βούλησης, αυτοπειθαρχία). Παιδείωση είναι η πορεία προς την παιδεία.

Επίσης, θεωρείται απαραίτητη η ενασχόληση με τις μαθηματικές επιστήμες πριν τη σπουδή της διαλεκτικής που οδηγεί στην ύψιστη μορφή γνώσης, δηλαδή στην αναζήτηση της ουσίας όλων των πραγμάτων και στη θέαση του Αγαθού.

Μπορούν να λάβουν αυτού του είδους την εκπαίδευση, κατά τον Πλάτωνα, μόνο οι προικισμένοι φύλακες, «αἱ βέλτισται φύσεις».

Άρα, η παιδεία είναι η στροφή της ψυχής προς τη γνώση και προς το «εἶναι», προς την ιδέα του αγαθού, ανηφορική

διαδικασία της μετάβασης από το σκοτάδι της άγνοιας προς τη θέαση της αλήθειας, η καθοδήγηση του θείου στοιχείου που ενυπάρχει μέσα στον άνθρωπο προς την αληθινή περιοχή του όντος προϋποθέτοντας την αποκάθαρση της ψυχής από τις γήινες επιθυμίες.

ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν: Παρακολουθώντας την πορεία προς το Αγαθό, «το μέγιστον μάθημα», διαπιστώνουμε ότι είναι δυνατή η προσέγγιση προς αυτό (ἀφικέσθαι, ἰδεῖν, ἴδωσι) και επομένως υπό προϋποθέσεις υπάρχει μια αισιόδοξη προοπτική για κάθε άνθρωπο να το κατακτήσει. Η κατάκτηση βέβαια είναι πολύ

δύσκολη , όπως δίνεται στο κείμενο με τους ρηματικούς τύπους αναβήναι, αναβάντες και το ουσιαστικό ανάβασιν. Επειδή όμως το Αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία, το μέγιστον μάθημα, επιβάλλεται να ξεπεραστούν οποιεσδήποτε αναβάσεις.

Η θέαση του Αγαθού θα επιτευχθεί βέβαια με την παιδεία. Ο άνθρωπος με τη βοήθεια της παιδείας ακολουθεί μια πορεία δύσκολη, μια πορεία ανάβασης από τα αισθητά, που είναι η πρώτη βαθμίδα γνώσης (εικασία), προς τα νοητά και την ιδέα του Αγαθού.

Η όλη ανάβαση είναι μια πνευματική άσκηση, μια συνεχής και εντεινόμενη αφύπνιση, μια διαδικασία τελείωσης , που καταλήγει στον υπερουράνιο κόσμο των ιδεών. Επειδή οι δυσκολίες αυτής της προσπάθειας είναι πολλές, ο Πλάτων χρησιμοποιεί τους όρους ανάβασιν και αναβαίνω, που από μόνοι τους εμπεριέχουν την έννοια του σκληρού αγώνα , με μεταφορική σημασία σε ό,τι σχετίζεται με την παιδεία και τα αγαθά της.

B2.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Σωκράτης, απευθυνόμενος στον Γλαύκωνα, επισημαίνει ποιους δε θεωρεί κατάλληλους να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες δικαιολογώντας τη θέση του.

Αρχικά, θεωρεί ότι οι απαιδευτοί δηλαδή οι τυχαίοι, οι αφιλοσόφητοι πολιτικοί, δεν είναι κατάλληλοι για την διακυβέρνηση της πόλης αφενός επειδή είναι άπειροι παιδείας, αληθείας (μήτε *ἀπαιδευτούς καὶ ἀληθείας ἀπείρους*), αφετέρου επειδή δεν έχουν και δεν μπορούν να διαμορφώσουν έναν υψηλό πολιτικό στόχο, για να ρυθμίζουν σύμφωνα με αυτόν το σύνολο των πράξεών τους, στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο (*τούς μὲν...δημοσίᾳ*). Οι πράξεις τους υπαγορεύονται από ταπεινά, ευτελή κίνητρα, όπως η προβολή, το συμφέρον. Είναι δηλαδή καιροσκόποι ηγέτες, είναι αυτό που θα λέγαμε «επαγγελματίες πολιτικοί». Η πόλη δεν μπορεί να διακυβερνηθεί από ανθρώπους από τους οποίους λείπει παντελώς ο προσανατολισμός και ο σκοπός σε όσα κάνουν στη δημόσια και ιδιωτική ζωή. Επομένως, πρακτικά είναι άστοχοι (χωρίς στόχους) και κατά συνέπεια άναρχοι (χωρίς ικανότητες διακυβέρνησης). Η έλλειψη σταθερού σκοπού τους στερεί το σωστό προσανατολισμό σε κάθε δραστηριότητά τους, ιδιωτική ή δημόσια.

Ἀπείρους ἀληθείας : Ο χαρακτηρισμός αυτός είναι συνέπεια της απαιδευσίας, η οποία δεν επιτρέπει στον άνθρωπο να επεξεργαστεί νοερά την ιδέα της αλήθειας και να γίνει βίωμά του. Μη γνωρίζοντας λοιπόν την αλήθεια, δηλαδή τους νόμους που διέπουν τις ανθρώπινες κοινωνίες, την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας, είναι φυσικό το άτομο να πλανάται και να είναι ανίκανο να διοικήσει και να θέτει σωστούς στόχους. Δεν είναι σε θέση να διακρίνει ανάμεσα στα πολλά καλά το καθεαυτό, το πραγματικά καλό, το «αυτό καλόν». Επομένως, δεν είναι κάτοχος της σοφίας. Μοιάζει με το μύωπα και κουφό κυβερνήτη του πλοίου.

Οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ βίῳ σκοπὸν ἓνα: Δεν έχουν σαφή προσανατολισμό στην πολιτική τους, δεν έχουν ξεκάθαρο στόχο, τον οποίο πρέπει να υπηρετούν, στον οποίο πρέπει να στοχεύουν.

Οι τυχαίοι και οι αφιλοσόφητοι πολιτικοί δεν έχουν ένα υψηλό σκοπό να υπηρετήσουν παρά μόνο το προσωπικό τους συμφέρον.

Αντιθέτως ο εἷς σκοπός που έχουν οι φύλακες της πολιτείας είναι να υπηρετήσουν πιστά και ανιδιοτελώς την πόλη ολόκληρη (σχόλιο σχολικού βιβλίου). Ο σκοπός αυτός είναι η δικαιοσύνη, η υπηρετήση του συλλογικού συμφέροντος και ο παραμερισμός του ατομικού. Έτσι, οι πολιτικοί αυτοί ενδιαφέρονται για το ατομικό τους συμφέρον, γίνονται άδικοι, κολακεύουν και κολακεύονται από το πλήθος. Στερούνται μιας βασικής αρετής, της δικαιοσύνης.

Ο άνθρωπος πρέπει να δραστηριοποιείται, να θέτει σκοπούς μόνιμους και σταθερούς και να τους πραγματώνει. Σε αυτή την περίπτωση και η ζωή του αποκτά νόημα και οι συνάνθρωποί του μπορεί να ωφεληθούν. Ο απαίδευτος όμως πολιτικός, που φυσικά δε γνωρίζει και την αλήθεια, δεν έχει τις δυνατότητες να οραματιστεί κάτι ωφέλιμο για την πολιτεία και τους συνανθρώπους του και να το πραγματώσει και η μόνη του επιδίωξη είναι η ικανοποίηση του προσωπικού συμφέροντος.

Επίσης, θεωρεί ακατάλληλους τους πεπαιδευμένους που ασχολούνται ως το τέλος της ζωής τους με την παιδεία, (μήτε τούς ἐν παιδείᾳ...διὰ τέλους) χωρίς καμία πρακτική δοκιμασία και εμπλοκή, επειδή ζουν στην μακαριότητα των θεωρητικών ενασχολήσεων, της καθαρής πνευματικότητας. Απόλυτα απορροφημένοι μέσα σε αυτά αδιαφορούν για την πολιτική δράση, την εξουσία, τις τιμές, τους κόπους, το συγχρωτισμό τους με τους συμπολίτες τους (*Τό αὐτοῦ.. σπονδαιότεραι*). Νιώθουν την απόλυτη πληρότητα σαν να διαβιούν στα νησιά των Μακάρων (= τόπος ανάλογος με τον Παράδεισο, δηλαδή, μεταθανάτιος τόπος διαμονής ευτυχίας, γαλήνης, αμεριμνησίας, μακαριότητας. Στα νησιά αυτά που βρίσκονταν στη Δύση πέρα από τις στήλες του Ηρακλέους στο ρεύμα του Ωκεανού, σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες ζούσαν ήρωες, ευσεβείς, δίκαιοι, οι άνθρωποι της χρυσής εποχής - η πρώτη γενιά του ανθρωπίνου γένους) (τούς δε ὅτι...ἀπωκίσθαι). Επομένως, εγκλωβισμένοι στην αδράνεια του θεωρητικού βίου, δεν παρουσιάζουν κάποιο πρακτικό προσανατολισμό. Αυτοί, είτε έχουν εγωκεντρική διάθεση είτε δειλιάζουν μπροστά στις ευθύνες και στις δυσκολίες του έργου της διακυβέρνησης είτε τρομάζουν μπροστά στη μαγία του πλήθους και στο πέλαγος της ανομίας, αρκούνται να σώσουν την ψυχή τους, την ηρεμία τους, καθαροί από τις αδικίες και τα ανόσια έργα. Αυτοί οι αποστασιοποιημένοι λοιπόν διανοούμενοι είναι ακατάλληλοι για διακυβέρνηση, γιατί δεν έχουν μια άλλη θεμελιώδη αρετή, την ανδρεία.

Επομένως, και οι δύο κατηγορίες θεωρούνται ακατάλληλες για την ανάληψη της διακυβέρνησης της πολιτείας. Οι πρώτοι, γιατί εξαιτίας της αγνώσιας τους είναι οι ίδιοι θύματα πλάνης και κατά συνέπεια ούτε σωστή διοίκηση μπορούν να ασκήσουν, ούτε ορθούς στόχους να θέσουν. Οι δεύτεροι, γιατί εγκλωβισμένοι στην ευδαιμονία του θεωρητικού βίου πάσχουν από αδράνεια και αδυναμία παρέμβασης. Επομένως, για το έργο της διακυβέρνησης είναι ακατάλληλοι όσοι δεν έχουν τις βασικές αρετές της σοφίας, της δικαιοσύνης, της σωφροσύνης, της ανδρείας.

B3.

Η ιδεώδης πολιτεία, κατά τον Πλάτωνα, είναι αριστοκρατική, αλλά η αριστοκρατία της δεν βασίζεται στην καταγωγή παρά στο πνεύμα. Διαστρεβλωμένο απότοκό της είναι η τιμοκρατική πολιτεία. Από την Τιμοκρατία προκύπτει η Ολιγαρχία, όπου ο άμετρος πλουτισμός εκκολάπτει ένα πλήθος κηφήνων.

Οι κηφήνες συνεχώς πληθύνονται...κάθε είδους ανοσιούργημα. Σελ. σχολικού βιβλίου 102.

- B4.**
απόρρητος	: προσηρημένων
ντροπαλός	: επιτρέπιν
αντιβιοτικό	: βίω
αποχή	: ἔχουσιν
δυσπραγία	: πράττειν
μονοκατοικία	: ἀπωκίσθαι
προφήτης	: ἔφαμεν
διορατικός	: ἰδεῖν
βάθρο	: καταβαίνειν

ανυπόμονος : καταμένειν

Γ. Αδίδακτο κείμενο:

Γ1. Μετάφραση:

Εκείνοι λοιπόν δειπνούσαν σιωπηρά, σαν να είχε αυτό διαταχθεί σ' αυτούς από κάποια ανώτερη δύναμη. Κι ο Φίλιππος, ο γελωτοποιός αφού χτύπησε την πόρτα, είπε στον υπηρέτη που ρώτησε να ειδοποιήσει και ποιος είναι και για ποιο λόγο θέλει να μπει μέσα και είπε ότι βρισκόταν εκεί έχοντας μαζί του όλα τα αναγκαία ώστε να δειπνήσει σε ξένο τραπέζι και είπε ότι ο υπηρέτης υποφέρει πολύ και εξαιτίας του ότι δεν έχει τίποτα μαζί του και επειδή είναι νηστικός. Ο Καλλίας λοιπόν αφού άκουσε αυτά είπε: Αλλά όμως, φίλοι, είναι ντροπή να του αρνηθώ, βέβαια, τη στέγη' ας έλθει λοιπόν μέσα. Και ταυτόχρονα έκανε παρατήρηση στον Αυτόλυκο, εξετάζοντας βέβαια ποια εντύπωση έκανε σ' εκείνον αυτό το αστείο.

Γ2. κρείττονος : κρείττονας και κρείττους

είπε	: είπέ
ότι	: οὔτινος και ὅτου
παρεῖναι	: παρήσαν
πάντα	: πᾶσι(ν)
φέρειν	: ἐνεγκεῖν
ἀκούσας	: ἀκηκόαμεν
ταῦτα	: αὐται
ἄνδρες	: ἄνερ
αἰσχρόν	: αἰσχίονι

Γ3α. αὐτοῖς: αντικείμενο στη μετοχή «ἐπιτεταγμένον» (ρήμα σύνθετο με την πρόθεση ἐπί).

τῷ ὑπακούσαντι: επιθετική μετοχή με υποκείμενο το άρθρο «τῷ», ἑμμεσο αντικείμενο στο λεκτικό ρήμα «εἶπε» κι εννοούμενο υποκείμενο σε αιτιατική στο απαρέμφατο «εἰσαγγεῖλαι» (τόν ὑπακούσαντα).

διά τό φέρειν: εμπρόθετο απαρέμφατο ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρηματικό τύπο «πιέζεσθαι» (ρήμα ψυχικού πάθους). Υποκείμενο στο «φέρειν»: «τόν παῖδα».

ἀνάριστον: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «τόν παῖδα» μέσω του συνδετικού «εἶναι».

φθονῆσαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης «αἰσχρόν (ἐστίν)». Υποκείμενο το εννοούμενο «ἐμέ».

ἐκείνῳ: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο ρήμα «δόξειε».

Γ3β. ὅστις τε εἶη: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας. (Αντικείμενο στο απαρέμφατο «εἰσαγγεῖλαι»).

ὥστε δειπνεῖν τὰλλότρια: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική απαρεμφατική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αποτελέσματος στη μετοχή «συνεσκευασμένος».